

**МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧНІВ ПТНЗ**

Аналіз літератури з досліджуваної проблеми. Сучасні педагогічні технології нині активно досліджуються педагогами-теоретиками. Сутність сучасних педагогічних технологій обґрунтовується у роботах А. Беляєвої, В. Безпалька, Ю. Васькова, Г. Васяновича, І. Дичківської, І. Нікішиної, О. Пехоти, Г. Селевка, С. Смірнова та ін. Проблеми впровадження освітніх інновацій вивчають І. Бех, Н. Бібік, С. Гончаренко, І. Єрмаков, В. Ільченко, Н. Пастернак, В. Паламарчук, Л. Подимова, В. Сластьонін, Ю. Швалб, М. Ярмаченко; їх класифікації представлені у роботах К. Ангеловські, І. Дичківської, К. Роджерса, І. Підласого, Г. Селевка та ін.; дослідження інноваційних педагогічних технологій здійснюють М. Кларін, В. Лозова, О. Пехота, С. Подмазін, І. Прокопенко, Г. Селевка та ін.

Мега статті — розглянути можливості використання сучасних педагогічних технологій у мовній підготовці учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. В учнів ПТНЗ головною є спрямованість на усвідомлення себе як особистості, самоутвердження та самореалізацію. Однак низький рівень підготовки із загальноосвітніх дисциплін, прогалини у знаннях, характерні для більшості учнів закладів профтехосвіти, часто-густо не дають їм можливості проявити себе, показати з кращого боку, що призводить до втрати інтересу та зниження мотивації навчання. Рівень знань і вмінь, якого вимагає сучасний ринок праці, інколи для таких учнів стає недосяжним. Допомогти подолати цю проблему може *технологія диференційованого навчання*, суть якого полягає у введенні так званого базового рівня й орієнтації учнів на різні рівні засвоєння однакового обсягу навчального матеріалу.

При застосуванні диференційованого підходу на уроках мови є можливості розвивати творчі задатки всіх учнів, при цьому не потрібно збільшувати обсяг матеріалу, що вивчається, достатньо урізноманітнити завдання, які пропонуються учням для виконання, що викличе інтерес до навчального матеріалу, підвищить мотивацію до вивчення мови. Так, для більш підготовлених учнів пропонуються такі види завдань: складання текстів диктантів; складання карток-завдань із матеріалу, що вивчається; складання узагальнюючих таблиць для роботи на уроках; придумування лінгвістичних казок-мініатюр; робота з додатковою літературою (словниками, довідниками, різноманітними посібниками тощо); перевірка індивідуальних завдань, виконаних учнями з нижчим рівнем підготовки; взаємоперевірка й аргументоване оцінювання виконаних на уроці завдань; виконання обов'язків консультанта з групової роботи; праця учня «вчителем» (проведення фрагмента уроку) тощо. Водночас менш підготовлені учні мають змогу виконувати посильні для них завдання з метою опанувати базовий рівень.

Як уже зазначалося, значна кількість учнів ПТНЗ має недостатню загальноосвітню підготовку, в тому числі мовну, що в подальшому призводить до відсутності зацікавленості, захоплення українською чи іноземною мовою, швидкого забування засвоєного матеріалу. Крім цього, як правило, у закладах профтехосвіти дисциплінам гуманітарного циклу відводиться другорядна роль, оскільки головним є здобуття майбутньої професії, а на вивчення української мови та літератури відводиться недостатня кількість навчальних годин (всього 35 годин із мови та 70 — із літератури на рік, тобто 1 година з мови та відповідно 2 години з літератури на тиждень). Зміст цих дисциплін у програмах і підручниках подрібнений на відносно самостійні, логічно завершені розділи, теми, параграфи. При відведенні 1 години на тиждень на вивчення української мови, коли

паралельно вивчається ще з десятків дисциплін, у тому числі зі спеціальності, навчальний матеріал подається незначними порціями, відірваними в часі одна від одної, що не лише не сприяє цілісному сприйняттю навчальної дисципліни, а навпаки, призводить до швидкого забування вивченого матеріалу. Альтернативою існуючому стану справ могла би стати **технологія концентрованого навчання**, при якій увага педагогів та учнів зосереджується на більш глибокому вивченні кожного предмета за рахунок об'єднання занять у блоки, скорочення кількості дисциплін, що вивчаються паралельно, впродовж навчального дня чи тижня.

Основними засобами досягнення поставлених завдань із мовної підготовки учнів із використанням технології концентрованого навчання є: вивчення навчального матеріалу великими блоками (на першому році навчання той чи інший розділ мовознавства вивчається повністю, на другому році — повторюється та поглиблюється, причому новий матеріал ділиться на обов'язковий і необов'язковий); багатократність варіативного повтору (теми та розділи навчальної дисципліни повторюються при кожному «зануренні»); постійне використання так званих опорних матеріалів (таблиць, плакатів, складених із використанням символів, малюнків, різних шрифтів, кольорів і виділень); проговорювання в парах (учні повторюють, проговорюють один одному почуте, при цьому мають змогу надолужити пропущені пояснення вчителя); взаємонавчання (учні навчають один одного, що вимагає підвищеної уваги, відповідальності, сприяє ефективному засвоєнню матеріалу); використання дидактичних ігор (відпочиваючи, учні успішно засвоюють навчальний матеріал); робота зі словником, яку доцільно проводити при вивченні орфографії; робота над помилками (розробляються індивідуальні карти учнів, де виписані їх помилки, та подаються відповідні вправи на засвоєння тих чи інших правил правопису); емоційне налаштування учнів на роботу (створення відповідного настрою при написанні творів, переказів, творчих робіт із використанням аудіо- та відеозаписів).

Нині досить поширеним є **модульне навчання**. Основним засобом модульного навчання є модульні програми, які складаються з окремих модулів, що охоплюють по декілька уроків різних типів. Моделювання уроку (теми, розділу) передбачає комбінування різних методів і прийомів навчання, видів наочності, опорних конспектів, ілюстративного матеріалу тощо.

Технологія модульного навчання активно використовується у практиці викладання української та іноземної мов. Засвоєння навчального матеріалу з мови у вигляді модулів дозволяє учням скласти цілісне уявлення про структуру мовних явищ. З цією метою пропонується створити модель мовного явища, використовуючи графічні позначки, символи, схеми й інше, яка формує концентрований образ мовного явища і стає дієвою інформацією про структурну цілісність теми. План модульного заняття з мови може складатися з таких частин: мотивація учнів, повторення вивченого, сприйняття й осмислення нового матеріалу (самостійна робота, робота в малих групах, колективна робота, рефлексія), закріплення вивченого, контроль. Пропонується використовувати такі види навчальної діяльності при засвоєнні мовних явищ: змістово-пошукову, адаптивну, контрольну-смыслову, системно-узагальнюючу та контрольну-рефлексивну.

Ефективними при використанні модульної технології на уроках мови є такі вправи та завдання: ситуативні вправи; редагування текстів, речень; створення мовленнєвої ситуації; завдання проблемно-пошукового характеру; вправи з елементами безмашинного програмування, нові форми диктантів [6, с. 112]. Моделювання навчального процесу дає змогу проектувати пізнавальну діяльність учнів, сприяє міцності та мобільності застосування знань.

Не менш популярним у сучасній освітній практиці є **метод проектів** — сукупність прийомів дій учнів у певній послідовності для досягнення поставленої мети — вирішення проблеми, особистісно значущої для учнів та оформленої у вигляді певного кінцевого продукту.

Використання технології проектів у вивченні мови сприяє формуванню у процесі говоріння, аудіювання, читання та писання мовних, мовленнєвих, комунікативних умінь учнів; вдосконаленню вміння працювати з текстами різних стилів і типів мовлення на рівні інформаційно-змістової обробки; формуванню навичок самостійної роботи, самоосвіти, самоорганізації, співпраці; розвитку інтелектуальних, комунікативних, творчих здібностей особистості; формуванню вольових якостей характеру учнів; поглибленню знань із теми дослідження; підвищенню рівня мовної підготовки; формуванню дослідницьких навичок роботи над темою проекту тощо; становленню національної, духовно багатой мовної особистості.

На уроках мови можна використовувати такі види проектів: інформаційні (підготовка доповідей, повідомлень із певної теми); видавничі (підготовка рефератів, статей); сценарні (розробка позакласних заходів із мови); творчі (випуск журналів, альманахів, збірок, макетів, стіннівок, проведення конкурсів, екскурсій, організація виставок) [6]. Результатами роботи над проектом можуть бути: наукова доповідь із постановкою проблем, аналізом основних тенденцій розвитку досліджуваної теми і науковими висновками; словник сучасної лексики; статут товариства захисту української мови; комп'ютерна програма з української мови; презентація з тієї чи іншої теми тощо.

На уроках мови в ПТНЗ доцільно активно використовувати *технологію навчального діалогу*, яка сприяє інтелектуальному й емоційному розвитку особистості (таких якостей, як стійкість уваги, спостережливість, пам'ять, здатність аналізувати діяльність партнера, уява), вдосконаленню мовленнєвих здібностей учнів, розвитку здатності сприймати висловлювання співрозмовника, швидко орієнтуватися в ситуації та розуміти почуття, переживання й амбіції партнера по спілкуванню, стимулює спільну діяльність учителя й учня.

Організація занять із використанням діалогу — це серйозна і добре продумана діяльність педагога. Технологія навчального діалогу починається з організації навчального кабінету. Оскільки при діалогових формах учасники спілкування взаємодіють віч-на-віч, доцільно змінити звичне розміщення столів у кабінеті, що сприятиме виникненню в учнів готовності до нестандартної навчальної ситуації. Не менш важливим є зміст діалогу. Вчитель-мовник, використовуючи технологію навчального діалогу, на своїх уроках має змогу не лише передавати учням знання, нову інформацію з проблем мовознавства, а й розвивати їх комунікативні здібності, навчати взаємодіяти з іншими членами суспільства, а також виховувати.

На уроках мови рекомендується використовувати такі види діалогу: інформаційний (отримання інформації) — організовується у процесі оволодіння новими знаннями; інтерпретаційний (обмін думками, оцінка відомих фактів, їх інтерпретація) — застосовується у будь-якій частині уроку та сприяє розвитку діалогічного навчально-наукового мовлення, осмисленню наукової інформації, оперуванню нею з використанням термінів, збільшенню швидкості інтелектуально-мовних реакцій у спонтанному діалозі. Критеріями оцінювання діалогічної діяльності учнів є: відповідність їх реплік темі заняття, змістовність спілкування, грамотність, дотримання мовленнєвого етикету.

Використання технології навчального діалогу є надзвичайно важливим у професійно-технічних навчальних закладах, у яких готують фахівців професій типу «людина — людина». Навчити учнів грамотно, легко, вільно спілкуватися — це одне з головних завдань учителя-мовника. При цьому слід пам'ятати про професійну спрямованість діалогів, що використовуються на уроках мови (як рідної, так й іноземної). Значну увагу слід приділяти професійній лексиці, вживанню термінів, іншомовних слів. Однак мовна підготовка не повинна обмежуватися уроками мови. У цьому контексті актуальною є тісна співпраця і взаємодія вчителів-мовників із викладачами спеціальних дисциплін.

Найбільше зацікавлення в учнів ПТНЗ викликають *ігрові технології*, які все ширше застосовуються нині у практиці навчання і виховання. Можна виділити такі види уроків

мови з використанням ігрових технологій: урок-гра; ігрова організація навчального процесу з використанням ігрових завдань (урок-змагання, урок-конкурс, урок-мандрівка, урок-КВК); ігрова організація навчального процесу з використанням завдань, які звичайно пропонуються на традиційному уроці (віднайди орфограму, зроби розбір слова, речення, тощо); використання гри на певному етапі уроку (на початку, всередині, укінці; ознайомлення з новим матеріалом, закріплення знань, умінь і навичок, повторення і систематизація вивченого); різноманітні види позакласної роботи з мови (лінгвістичний КВК, екскурсії, вечори, конкурси, олімпіади тощо).

У юнацькому віці визначальними є націленість особистості на самоутвердження перед суспільством, гумористична забарвленість діяльності, прагнення до розіграшу, орієнтація на мовленнєву діяльність. Тому в мовній підготовці учнівської молоді найдоцільніше використовувати ділові ігри.

Ділова гра використовується для вирішення комплексних завдань засвоєння нового, закріплення матеріалу, розвитку творчих здібностей, формування загальнонавчальних умінь, дає змогу учням зрозуміти і вивчити навчальний матеріал із різних позицій.

На уроках мови доцільно використовувати такі види ігор: ігри-вправи — вдосконалюють пізнавальні здібності учнів, сприяють закріпленню навчального матеріалу, розвивають уміння застосовувати його в нових умовах (кросворди, ребуси, вікторини тощо); ігри-мандрівки — сприяють осмисленню і закріпленню навчального матеріалу (розповіді, дискусії, творчі завдання, висловлювання гіпотез та ін.); ігри-змагання, під час проведення яких учні змагаються, розділившись на команди.

У мовній підготовці доцільно використовувати ігрові елементи, пов'язані з такими видами діяльності: робота з різними джерелами лінгвістичних знань (навчальною та довідковою літературою, словниками, документами, художніми текстами); пошук необхідної інформації; обґрунтування власних ідей, пропозицій, поглядів, позицій; дискусія, обговорення, ведення ділового діалогу; розвиток ораторських здібностей учнів, формулювання запитань і аргументованих відповідей тощо.

Ефективними при вивченні мови учнями ПТНЗ будуть такі ігри: «Розкидання думок», «Обери питання», «Незавершність», «Мозкова атака», різноманітні вікторини, робота в динамічних парах та ін.

Для учнівської молоді характерна орієнтація на груповий характер ігор, а також включення у гру сторонніх осіб у якості глядачів, слухачів, експертів, груп підтримки тощо. Саме тому неабиякий інтерес серед учнів ПТНЗ викликають організовані вчителем «Клуби знавців», КВК, прес-конференції, презентації, брифінги, в яких можуть задіюватися всі учні навчальної групи, залучатися учні з інших груп, а також викладачі з інших дисциплін, використовуватися тематика, пов'язана з майбутньою професійною діяльністю.

На уроках мови в ПТНЗ доцільно розв'язувати різноманітні ігрові завдання, пов'язані з роботою зі словом: розв'язування кросвордів, сканвордів, шарад, головоломок, анаграм, метаграм, логогрифів, омографів, омонімів; пошук помилок у тексті (наприклад, хто за певний час віднайде більше помилок у тексті) тощо. Такі ігрові елементи на уроках мови не лише пожвавлюють навчальний процес, а й розвивають пам'ять, логічне мислення учнів.

Серед сучасних педагогічних технологій неабиякий інтерес викликає *технологія «портфоліо»*. Потфоліо дозволяє накопичувати досягнення, відслідковувати професійне зростання, представляти діяльність і професійний розвиток за окремий проміжок часу. Завданням цієї технології є аналіз і узагальнення власної роботи, відображення динаміки професійного зростання, повне й ефективне представлення досвіду роботи. Портфоліо сприяє виявленню рівня оволодіння учнем умінь і навичками, прогалин у підготовці, труднощів, які виникають при засвоєнні навчального матеріалу; створює мотивацію до навчання, інтерес до навчального предмета; сприяє розумовому розвитку, критичному

ставленню до навчальної діяльності; формує культуру мислення, логіки, аналізу, узагальнення, систематизації, класифікації тощо.

Ефективним у мовній підготовці учнів ПТНЗ є створення тематичних портфоліо. З тієї чи іншої теми викладач пропонує завдання різних рівнів складності, визначає їх «вартість» (кількість балів), критерії оцінювання та процедуру захисту портфоліо. Після перевірки всіх портфоліо викладач організовує їхню презентацію і публічний захист. Учні виступають перед групою, розкривають зміст своїх робіт, а інші учні задають питання, обговорюють, а потім виставляють свої оцінки за власними критеріями. У ході обговорення викладач обов'язково повинен виділити цікаві моменти портфоліо, найкраще розкриті теми, головний висновок по всьому портфоліо (переваги і недоліки).

Висновки. Таким чином, викладач-мовник, використовуючи сучасні педагогічні технології, нині має широкі можливості для мотивації учнівської молоді до вивчення рідної мови. Упроваджуючи сучасні педагогічні технології у навчально-виховний процес ПТНЗ, викладач-мовник має, передусім, добре оволодіти тією чи іншою технологією, розробити відповідні уроки чи систему уроків, враховуючи розумові та вікові можливості учнів, а також передбачити професійне спрямування вивчення мови. У подальшому плануємо представити можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у мовній підготовці учнівської молоді в ПТНЗ.

Література:

1. Горбич О. И. Современные педагогические технологии обучения русскому языку в школе : лекции 1-4 / О. И. Горбич. — М. : Педагогический университет «Первое сентября», 2009. — 80 с. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://rus.1september.ru/view_article.php?id
2. Горбич О. И. Современные педагогические технологии обучения русскому языку в школе : лекции 5-8 / О. И. Горбич. — М. : Педагогический университет «Первое сентября», 2009. — 80 с. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://mulganov.ucoz.ru/ped_teh5-8.pdf
3. Підборський Ю. Діалогові технології як частина комунікативного середовища у навчально-виховному процесі / Юрій Григорович Підборський // Гуманітарний вісник. — № 24. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/gvpkhdpi/2012_24/278_282.pdf
4. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / О. М. Пехота та ін. — К.: В-во А.С.К., 2003. — 240 с.
5. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. — М.: 1998. — 256 с. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.rusfolder.com/31986878>
6. Симоненкова Т. П. Інноваційні технології навчання на уроках української мови // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. — 2011. — № 5. — С. 110-113.

Розглядаються можливості використання сучасних педагогічних технологій у мовній підготовці учнів професійно-технічних навчальних закладів, зокрема технології диференційованого навчання, концентрованого навчання, модульне навчання, метод проектів, технологія навчального діалогу, ігрові технології, технологія «портфоліо».

Ключові слова: педагогічна технологія, мовна підготовка, диференційоване навчання, концентроване навчання, модульне навчання, метод проектів, технологія навчального діалогу, ігрові технології, технологія «портфоліо».

Рассматриваются возможности использования современных педагогических технологий в языковой подготовке учащихся профессионально-технических учебных заведений, в частности технологии дифференцированного обучения, концентрированного обучения, модульное обучение, метод проектов, технология учебного диалога, игровые технологии, технология «портфолио».

Ключевые слова: педагогическая технология, языковая подготовка, дифференцированное обучение, концентрированное обучение, модульное обучение, метод проектов, технология обучающего диалога, игровые технологии, «портфолио».

The article considers possibilities of using modern educational technologies in teaching language to vocational schools' students, in particular technologies of differentiated, concentrated and modular training, project method, educational dialogue technology, gaming technologies, and the «portfolio» technology.

Key words: educational technology, language training, differentiated training, concentrated training, modular training, project method, educational dialogue technology, gaming technology, «portfolio» technology.